

Herbert Allen GILES Eski Çin'de Dinler

çev. Deniz Uludağ, Ankara: DoğuBatı Yayınları, 2017, 61 syf. ISBN: 9789752410824.

■ Rukiye BİLİCAN*

Herbert Allen Giles, Çin dili ve kültürü uzmanı olmasıyla bilinen önemli bir isimdir. O, bu ince kitapla birlikte, Çince-İngilizce Sözlük ve Çin ile ilgili birtakım başka eserler de kaleme almıştır. Yazar, Çin karakterlerinin Latinize edilmesi olan Wade-Giles sisteminin gelişmesinde katkısı olmuştur. 8 Aralık 1845 tarihinde dünyaya gelen yazar, 1935 yılında hayatını kaybetmiştir.

Yazmış olduğu *Eski Çin'de Dinler* adlı kitabında Giles, genel hatlarıyla Çin'deki dinlerin tarih içerisindeki gelişimini konu edinmiştir. Eser, ilk bölümde eski inançlar, ikinci bölüm Konfüçyüsçülük, üçüncü bölüm Taoculuk, dördüncü bölüm Materyalizm ve son bölüm olarak ise Budizm ve diğer dinler olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır. Ana başlıklar, kitap içerisinde alt başlıklara ayrılmış, bu alt başlıkların altına tarihlendirmeler yapılmış, konular kısaca anlatılmıştır. Konuların anlatımında ilgili mitos veya şir ile birlikte harmanlandığı göze çarpmaktadır.

Orijinalinin 1905'de yayınlanmış olan eser Türkçeye yeni çevrilmesinden dolayı ülkemizde alanındaki bir boşluğu, genel hatlarla da olsa dolduracak önemli bir kitaptır. Çevirmen Deniz Uludağ, "epistemolojik bir gözle bakıldığı zaman, bazı noktalarının zaman aşımına uğramış olmasına rağmen bu çalışmanın günümüz Çin mistisizmine ve inancına dair bilgi aktarımında mihenk taşı olma özelliğine sahip" olduğunu belirtir. Uludağ aynı zamanda günümüzde yapılan Çin inançlarıyla alakalı çalışmalara kıyasla bu kitabın kendine has eksikliklerinin olduğunu fakat Batı kültürünün Doğu dinleriyle karşılaşmasında önemli bir yer işgal ettiğini ifade eder.

Kitap, yukarıda da belirtildiği üzere Çin'deki eski inançlarla başlar. İlk alt başlığı evrene dair felsefi kuramlardır. Her şey başlamadan önce hiçlik olduğunu izah ederek, genel kozmogoni mitosuyla devam eder. Bununla birlikte Çin'de eski inançlarla ilgili ruhlara tapınma ve onların varlıklarını kabul etme, dans ve müzikle tanrıya tapınma gibi konular yer alır. Tanrıyla ilgili Çince "T'ien" ve "Shang Ti" terimlerinden bahsederek bunların arasındaki ayrımı değerlendirir. Belli bir döneme gelindiğinde tanrının insan suretinde ve ferdi özelliklere sahip olduğu, dönemin Ode'lerinden (kitapta methiye olarak çevirmiş) olarak anlaşıldığı

* Doktora öğrencisi, Dinler Tarihi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
E-Posta: RB_87@live.be - ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0987-4754>

açıklanır. Yine bu Ode'lerden tanrının insan suretinde olmasına rağmen ruhsal bir varlık olduğunu gösteren bir Ode'ye yer verilmiştir. Eski inançlar konusunda ataya tapınma ve saygı gösterilmesi konularını da ele almıştır.

Yazar, ikinci bölümde Konfüçyüsçülüğe yer vermiştir. Bu bölümde eski düzenin değişikliğe uğradığını belirterek, Konfüçyüs'ün dinle alakalı düşünce tarzına değinmiştir. Konfüçyüs'ün ölümünden sonra ona duyulan saygıdan da bahsederek, Mencius ve Ch'ü Yüan'ın tanrı görüşlerini kısaca açıklamıştır.

Giles, üçüncü bölümü oluşturan ve Lao Tse ile ilişkilendirilen Taoculuğa yer vermiştir. Lao Tse, "her türlü başarının altında yatan erdeme ulaşmanın sebebinin eylemsizlik ilkesi olduğu" üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda Konfüçyüsçülükle Taoculuk karşılaştırmıştır. Lao Tse'nin yakın takipçileri tarafından Tao'nun bazı sıfatlar edindiğine değinilmiştir. Ruhların var olup olmadığı konusu ele alınarak, Taoculukta mistisizmin belirtileri hususuna kısa değinilmiştir.

Yazar, dördüncü bölüm olan Materyalizm'de Yang Hsiung ve Wang Ch'ung adlı filozofların din ve dolayısıyla tanrı algısına yer vermiştir. Yang Hsiung'un özellikle, "insan doğasının hem iyi hem kötünün karışımı olduğunu belirterek, tanrı her şeyi dünya gözleriyle yaratmış olsaydı O'nun buna gücünün yetmeyeceği" düşüncesi vurgulanmıştır. Wang Ch'ung'un ise, "ruh üzerinde durarak insanların öldükten sonra ruhlarının tekrar dünyaya geleceği fikrini reddetmediği" ifade edilmiştir. Daha sonra, tanrının özellikleri meselesi ele alınarak Ch'in Mi adlı düşünürün, kendisine gönderilen bir elçi tarafından sorgulanışı ve aralarında geçen diyaloga yer verilir. Sonraki alt başlık 'tanrının iyiyi sevmesi ve kötülükten nefret etmesi' üzerinedir. Burada bu konuyla ilgili Wei Tao Tse, Yü Li Tse arasında geçen küçük bir diyaloga yer verilir. Daha sonra ise, tanrının varlığı ve nerede olduğu konuları ele alınır. Çağdaş materyalizmde Chu Hsi'nin Konfüçyüs'ten bu yana katı materyalizmi kendi yurttaşlarına en fazla yayan kişi olduğunu belirtilir.

Kitabın son bölümü olan beşinci bölümde Çin'de Budizm ve diğer dinler ele alınmıştır. Çin'de Budizm'in varlığı ve Taoculuk ile birbirlerinden yaptıkları alıntılardan bahsedilir. Daha sonra Çin'e ulaşan Mazdeizm, İslamiyet, Nasturiler, Maniheizm, Yahudilik ve Hıristiyanlık ile ilgili kısa bilgi verilir. Bu dinlerin veya inanç şekillerinin Çin'e geliş tarihleri ve kim tarafından getirildiği kısa bir şekilde kaleme alınır.

Kitap, okuması gayet akıcı, çevirmenin kısa önsözü ve içerikle birlikte 61 sayfalık çok ince bir eserdir. Yazar bazı hususları daha derinlemesine yazabilirdi, ancak bu kadarı bile dinler tarihi açısından önemli ve yönlendirici bilgiler vermektedir. Çin dinlerine tamamen yabancı bir okuyucu bile bu coğrafyanın din düşüncesine yönelik genel bir fikir edinir. Son söz olarak, Çin dini ve düşünce yapısına yönelik bilgilerin tarihî sıralamayla verildiği özet mahiyette sayılabilecek bu küçük eser okunmaya değerdir.